

■ Ninni Saarinen

■ Annika Kangas

■ Jukka Tikkanen

■ Leena A. Leskinen

■ Teppo Hujala

Osallistujien näkökulmat alueellisiin metsäohjelmaprosesseihin

Ninni Saarinen, Annika Kangas, Jukka Tikkanen,
Leena A. Leskinen, Teppo Hujala ja Heli Saarikoski

Saarinen, N., Kangas, A., Tikkanen, J., Leskinen, L.A., Hujala, T. & Saarikoski, H. 2009. Osallistujien näkökulmat alueellisiin metsäohjelmaprosesseihin. *Metsätieteen aikakauskirja* 3/2009: 213–226.

Alueelliset metsäohjelmat ovat kullekin metsäkeskusalueelle laadittavia strategiaohjelmia, joiden tarkoitus on kehittää metsien hoitoa ja käyttöä maakunnassa. Nykyään eri intressiryhmistä koostuvalla alueellisella metsäneuvostolla on merkittävä rooli ohjelmien laadinnassa ja seurannassa. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää metsäneuvoston jäsenten mielipiteitä hyvästä osallistamisprosessista. Aineisto kerättiin ja analysoitiin Q-menetelmällä, jonka tavoitteena on löytää tutkitavasta aiheesta erilaisia näkökulmia. Vastajaat olivat kolmen alueellisen metsäneuvoston (Keski-Suomi, Lounais-Suomi ja Pohjois-Pohjanmaa) jäseniä. Yhteensä 50 vastaukseen pohjautuneen monimuuttuja-analyysin avulla vastaajat jaettiin neljään ryhmään: käytännöllisiin konsensuksen hakijoihin, uudistajiin, asiantuntemussuuntautuneisiin sekä osallistumiskeptisiin. Kaikki ryhmät pitivät intressiryhmien yhteistyön parantamista ja eri tahojen asiantuntemuksen tuomista prosessiin tärkeinä asioina, mutta päätösvallan tasapuolinen jako ja ohjelmassa käsiteltävät teemat jakoivat ryhmien mielipiteitä. Seuraavia ohjelmia tarkistettaessa kannattaa keskittyä kaikkien tärkeinä pitämiin asioihin. Prosessiin liittyvät erimielisyydet taas kannattaa nostaa keskusteluun ohjelmatyötä käynnistettäessä ja sopia kutakin prosessia varten mahdollisimman selkeät yhteistyön pelisäännöt.

Asiasanat: Q-menetelmä, alueelliset metsäohjelmat, hyväksyttävyyys, metsäpolitiikka, osallistaminen

Yhteystiedot: *Saarinen, Kangas* ja *Hujala*, Metsävarojen käytön laitos, PL 27, 00014 Helsingin yliopisto; *Tikkanen*, Oulun AMK, Luonnonvara-alan yksikkö, Metsäkouluntie 4–6, 90650 Oulu; *Leskinen*, Metla, Joensuun yksikkö, PL 111, 80101 Joensuu; *Saarikoski*, Suomen ympäristökeskus, Oulun toimipaikka, PL 413, 90014 Oulun yliopisto. Sähköposti annika.kangas@helsinki.fi
Hyväksytty 24.6.2009

Saatavissa: <http://www.metla.fi/aikakauskirja/full/ff09/ff093213.pdf>

I Johdanto

Alueellisen metsäohjelman (AMO) laadinnan tarkoituksena on muodostaa toimintasuunnitelmia ja tavoitteita metsien kestävästä käytön edistämistä varten. Tähän kehittämiseen kuuluu metsänhoidon ja suojelun sekä puun käytön ja jatkojalostuksen ohella myös metsien monipuolisen käytön edistäminen (Alueelliset metsäohjelmat 2006–2010..., 2006). Toimintasuunnitelmien lisäksi ohjelma sisältää myös rahoitustoimet tavoitteisiin pääsemiseksi sekä taloudellisten, sosiaalisten ja ympäristövaikutusten arvioinnin. Ohjelman laatimisen yhteydessä päivitetään tiedot alueen metsä- ja puuvaroista, monimuotoisuuskohteista, eri työläjien toteumista ja toimenpide-ehdotuksista sekä kestävästä metsätalouden rahoituslain (Kemera) mukaisista kohteista.

Maa- ja metsätalousministeriö on nimennyt kullekin metsäkeskusalueelle alueellisen metsäneuvoston, jossa ovat edustettuna kaikki alueen tärkeimmät metsäorganisaatiot ja lisäksi muun muassa aluekehityksen, tutkimuksen ja koulutuksen sekä ympäristöhallinnon organisaatiot ja järjestöt (Alueellisten metsäneuvostojen asettaminen, 2007). Yksi alueellisten metsäneuvostojen keskeisistä tehtävistä on osallistua alueellisten metsäohjelmien laadintaan ja seurantaan. Eri tahojen osallistamisella pyritään varmistamaan ohjelman hyväksyttävyyden sidosryhmien keskuudessa ja myös ottamaan huomioon metsien eri käyttömuotojen tarpeet. Metsäohjelmissa korostetaan yhteistyötä myös muiden kuin metsäalan toimijoiden kanssa ja ohjelmiin on sisällytetty yhteydet muihin maakunnallisiin ohjelmiin. Varsinkin maakuntaliitot sekä muita alueellisia ohjelmia ja maankäyttösuunnitelmia laativat viranomaiset ovat sellaisia yhteistyökumppaneita (Alueelliset metsäohjelmat 2006–2010..., 2006), joiden kanssa halutaan parantaa yhteistyötä ja vuorovaikutusta. Vaikka alueelliset metsäohjelmat eivät ole laillisesti sitovia, ohjelmiin sitoutuminen eri sidosryhmissä on yksi ohjelmien tavoitteista.

Eri sidosryhmien ja yksittäisten kansalaisten osallistaminen nähdään yleisesti välttämättömänä osana luonnonvarasuunnittelua. Sen sijaan mielipiteet osallistamisen käytännön ratkaisuihin vaihtelevat jonkin verran. Tuler ja Webler (1999) haastattelivat metsäpolitiikkaprosessiin osallistuneita sidosryhmäedustajia osallistamiseen liittyen, ja haastattelujen

perusteella tasapuolisuus ja oikeudenmukaisuus osoittautuivat hyvän osallistamisen avainperiaatteiksi. Tutkijat nostivat haastatteluista tärkeiksi teemoiksi myös ihmisten keskinäisen kunnioittamisen sekä paikallisten ihmisten osaamisen ja tieteellisen tiedon hyödyntämisen.

Kaikki eivät kuitenkaan ole hyväksyttävästä prosessista täsmälleen samaa mieltä, vaan erimielisyyksiäkin löytyi. Webler ja Tuler (2001) sekä Webler ym. (2001) selvittivät Yhdysvaltojen pohjoisissa osavaltioissa luonnonvarasuunnittelun toimijoiden ja osallisten mielipiteitä hyväksyttävästä osallistamisprosessista Q-menetelmällä, jossa tavoitellaan nimenomaan eri näkökulmien löytämistä aineistosta. Eri ihmiset korostivat kuka demokraattista keskustelua, kuka toisilta oppimista, kuka johtajuutta ja kuka taas oikeudenmukaisuutta tai pätevän tiedon johdonmukaista hyödyntämistä (Webler ja Tuler 2001, Webler ym. 2001). Myös itse prosessi ja siihen osallistuvat ihmiset vaikuttavat esille nouseviin näkökulmiin. Ottaen huomioon AMO:n ainutlaatuisen roolin poliittisena prosessina suomalaisessa metsädebattikulttuurissa, on odotettavaa, että AMO-tapauksessa esiintyy vielä näistäkin ryhmistä poikkeavia kantoja.

Vuonna 2010 alkaa uusien alueellisten metsäohjelmien laatiminen. Jotta koko suunnitteluprosessi hyödyttäisi mahdollisimman paljon metsäkeskuksen lisäksi muitakin alueellisia toimijoita ja sidosryhmiä, on tämän tutkimuksen tavoitteena tunnistaa erilaisia näkökulmia, jotka määrittävät hyvää osallistamiskäytäntöä liittyen alueellisten metsäohjelmien laadintaprosessiin. Näiden avulla on tarkoitus kehittää ja tehostaa osallistamisprosessia tulevien alueellisten metsäohjelmien laadinnassa. Tarkoituksena on tuoda esille nimenomaan niitä näkökulmia, joissa eri osallistujatahojen mielipiteet eroavat toisistaan. Tämän tiedon avulla alueellisten metsäohjelmien laadinnasta vastaavat metsäkeskukset voivat ennakoita ja huomioida nämä ristiriitaisuudet. Tässä tiedonannossa raportoidut tulokset keskittyvät tulevaa AMO-kierrosta hyödyttäviin tuloksiin ja käytännön johtopäätöksiin; yksityiskohtaisempi tutkimusartikkeli ilmestyy myöhemmin.

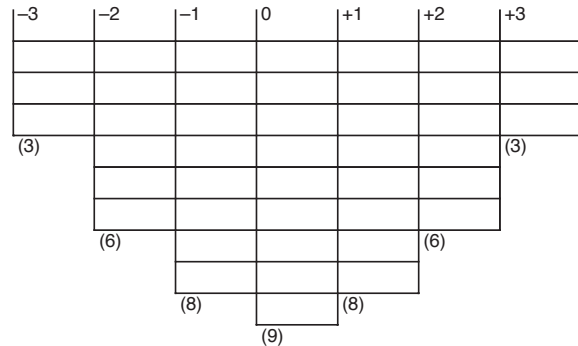
2 Aineisto ja menetelmät

AMO-osallistujien näkökulmat kartoitettiin Q-menetelmällä (Stephenson 1953). Q-menetelmän tavoitteena on yhdistää sekä kvalitatiivisen että kvantitatiivisen tutkimuksen vahvuudet (Dennis ja Goldberg 1996). Menetelmä perustuu näytejoukkoon, jonka sisältämät näytteet (tässä väitelauseet) vastaajat pisteyttävät oman näkemyksensä mukaan. Tässä tutkimuksessa AMO-prosessiin liittyvät näytejoukon väitteet muodostettiin aikaisempien tutkimustulosten (Webler ja Tuler 2001 ja Webler ym. 2001) sekä alueellisten metsäohjelmajärjestelyjen, kokouspöytäkirjojen ja ohjelmien työstämisessä mukana olleiden henkilöiden taustahaastattelujen avulla. Väitteiden tavoitteena oli kuvata osallistamisprosessia useiden teemojen kautta. Valittuja teemoja olivat avoimuus, sitoutuminen, tasapuolisuus, ajankäyttö, yhteistyö, pelisäännöt ja päätöksentekoon osallistuminen. Väitteitä muodostui lopulta 43 kappaletta (liite 1).

Q-aineisto koostui kolmen metsäneuvoston jäsenistä. Suomen kolmestatoista metsäneuvostosta valittiin kolme (Keski-Suomi, Lounais-Suomi ja Pohjois-Pohjanmaa), joissa metsien merkitys ja käyttö eroaa toisistaan. Myös alueellisen metsäohjelman suunnittelu- ja tarkastusprosessit vaihtelivat näissä metsäkeskuksissa (Keski-Suomen... 2006, Nummi ja Heikkilä 2006 ja Repo ym. 2006). Aineisto kerättiin kyseisten metsäneuvostojen kokousten yhteydessä, jolloin vastaajia oli helpointa ohjeistaa menetelmän toimintaperiaatteesta ja vastausprosentti saatiin mahdollisimman suureksi.

Vastaajat pisteyttivät väittämät seitsenportaisella asteikolla, mutta kuitenkin niin että vastausten jakauma oli ennalta määritetty (kuva 1). Tämän normaalijakauman muotoa jäljittelevän vastauspyramidin avulla väitteet järjestettiin siis osittaisen tärkeysjärjestykseen. Menettely pakottaa vastaajan harkitsemaan tarkasti, minkä väitteiden kanssa hän on eniten samaa ja eniten eri mieltä, koska ääriarvoille on varattu vähiten paikkoja vastauspyramidissa.

Vastaajia oli yhteensä 57, joista 7 jouduttiin hylkäämään väärin täytetyn vastauslomakkeen takia. Lopulliseen analysointiin saatiin yhteensä 50 hyväksytysti täytettyä vastausta, joista 20 oli Lounais-Suomesta, 13 Keski-Suomesta ja 17 Pohjois-Pohjanmaalta. Vastaajat sijoitettiin taustojensa perus-

Kuva 1. Vastauspyramidi väitteiden pisteyttämisestä varten. Vastaajien tulee sijoittaa kullekin sarakkeelle luvun osoittama määrä väitteitä, eli 3 väitettä joista hän on eniten samaa mieltä (sarake +3) ja kolme joista hän on vähiten samaa mieltä (-3). Näin edetään neutraalempiin vastauksiin päin, kunnes viimeiset 9 väitettä sijoitetaan neutraalille sarakkeelle (0).

Taulukko 1. Analyysiin hyväksytyjen vastaajien taustaorganisaatiot.

Organisaatioryhmä	Vastaajien lukumäärä
Metsäkeskus	8
Metsänomistajat	11
Metsähallitus	1
Metsäteollisuus	8
Ympäristöhallinto	3
Koulutus ja tutkimus	1
Hallinto-organisaatiot	4
Ympäristöjärjestöt	3
Muut järjestöt	3
Ammatillinen edunvalvonta	8
Yhteensä	50

teella organisaatioryhmiin, joista suurin oli metsänomistajien edustajaryhmä. Tähän ryhmään kuuluvat metsänhoitoyhdistykset ja metsänomistajien liitot (taulukko 1). Myös metsäkeskus, teollisuus sekä ammatillinen edunvalvonta (Puumiesten liitot, METO-metsäalan asiantuntijat ym.) olivat vahvasti edustettuina. Selvästi huonoiten edustettuna oli koulutus ja tutkimus, ainoastaan yksi vastaaja kuului tähän ryhmään. Hallinto-organisaatioihin kuuluivat maakuntaliitot, työvoima- ja elinkeinoelämän keskuskeskukset (TE-keskus) sekä Museovirasto.

Myös ainoa Metsähallituksen vastaaja sisällytettiin hallinto-organisaatioihin, koska metsänomistajaj asemastaan huolimatta sen ei koettu edustavan perinteisen yksityismetsänomistajan kanssa samanlaisia mielipiteitä. Ympäristöhallintoon kuului ympäristökeskus ja ympäristöjärjestöihin luonnonsuojeluliitot. Muihin järjestöihin lukeutuivat riistanhoito- ja 4H-yhdistykset.

Q-lajittelun käännetty faktorianalyysi toteutettiin käyttäen tilastollista PQMethod-ohjelmistoa (versio 2.11). Käännetty analyysi tarkoittaa, että nimenomaan vastaajat jaetaan ryhmiin, joiden välillä löytyy selviä näkemyseroja, mutta joiden sisällä näkemykset ovat samansuuntaisia. Ideana on, että vastaajien näkemys eli väitteiden arvostuskonteksti välittyy mahdollisimman aitona (esim. McKeown ja Thomas 1988). Kukin vastaaja sijoitetaan yhteen ryhmään, jonka kanssa hänen näkemyksensä korreloivat parhaiten, eli jossa faktorilataus on suurin. Jos vastaajan näkemykset korreloivat tasavahvasti useamman kuin yhden ryhmän kanssa, häntä ei sijoiteta mihinkään ryhmään. Tässä työssä valinta perustui PQMethod ohjelmiston käyttämiin standardirajoihin (PQMethod manual), mutta siinä voi soveltaa myös tutkijan harkintaa.

Kussakin ryhmässä lasketaan tämän jälkeen kullekin väittämälle vastaajien faktorilatauksilla painotettu pistekeskisarvo (engl. factor scores). Pistekeskisarvojen erotuksia ryhmien välillä testataan tilastollisesti jotta saadaan selville ne väittämät, joissa kyseinen faktori eroaa muista (McKeown ja Thomas 1988, s. 54). Näiden perusteella ryhmille annettiin kuvaavat nimitykset, joista käy ilmi niiden eroavuudet. Painotetut keskiarvot skaalataan uudelleen vastaamaan alkuperäistä Q-vastausskaalaa, tässä tapauksessa välille -3 ja 3. Liitteessä 1 on kullekin ryhmälle ja väittämälle laskettujen painotettujen pistekeskisarvojen avulla uudelleen skaalatut Q-vastausasteikon mukaiset pisteet (engl. factor arrays). Lisäksi laskettiin skaalaamattomien pistekeskisarvojen hajonnat ryhmien välillä, ja etsittiin 10 väitettä joiden hajonta oli pienin (konsensusväittämät) ja suurin (ristiriitäväittämät).

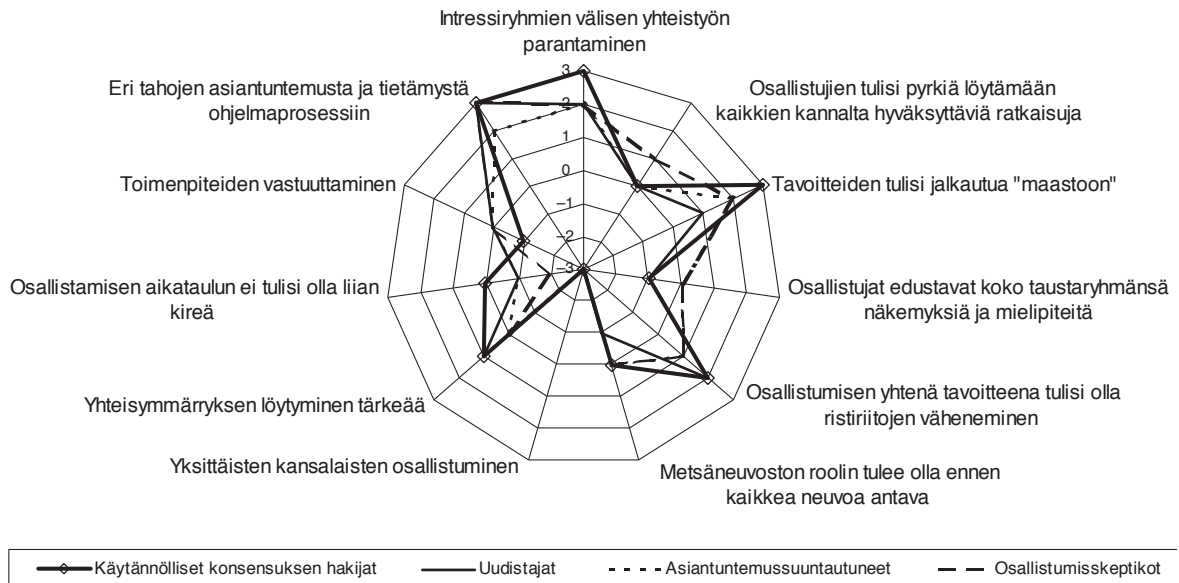
3 Tulokset

Faktoroinnin tuloksena vastaajat jaettiin neljään ryhmään ja ryhmät nimettiin seuraavasti: *Käytännölliset konsensuksen hakijat*, *Uudistajat*, *Asiantuntemussuuntautuneet* ja *Osallistumisskeptiset*. Nämä neljä ryhmää selittivät 55 % koko aineiston vaihtelusta, ja ryhmien näkemyksille löytyi myös looginen tulkinta. Ryhmät olivat useista väitteistä hyvin yksimielisiä (kuva 2), esimerkiksi mikään ryhmä ei ole pitänyt keskeisenä yksittäisten kansalaisten osallistamista AMO-suunnitteluun (35, suluissa esitetyt luvut viittaavat liitteessä 1 esitettyjen väitteiden numeroihin). Intressiryhmien yhteistyön parantaminen (16) ja eri tahojen asiantuntemuksen tuominen ohjelmaprosessiin (19) ovat taas nousseet ryhmien vastauksissa esiin tärkeinä näkökulmina. Ohjelmaprosessin tiukkaa aikataulua (24) pidetään lähinnä hyvänä asiana, koska väitteen negatiivisuutta ryhmät pitävät vähemmän tärkeänä.

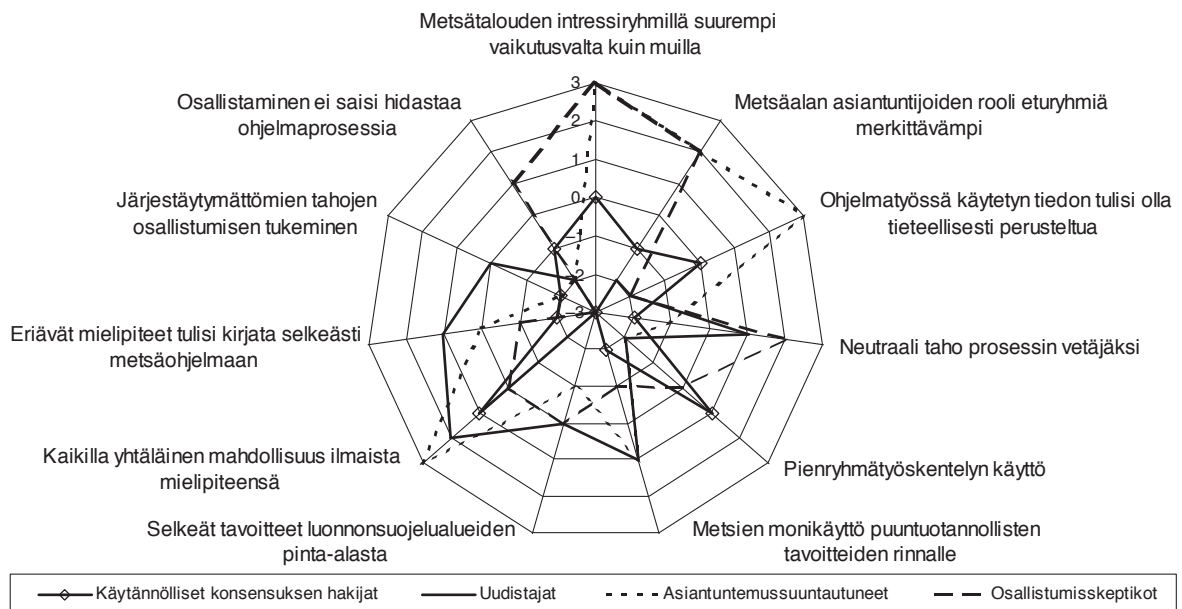
Ryhmiä erottavat väittämät olivat tässä tapauksessa kiinnostavampia. Eniten erimielisyyttä edellä mainittujen neljän ryhmän välillä aiheuttivat eri intressiryhmien tasapuolinen vaikutusvalta, tieteellisesti perustellun tiedon vaatimus ja toisaalta luonnonsuojelun ja monikäytön tavoitteet (kuva 3).

Ryhmä 1 "*Käytännölliset konsensuksen hakijat*": Tämä ryhmä arvosti eri tahojen asiantuntemuksen tuomista ohjelmaprosessiin (19, liite 1) ja sitä, että tehdyt päätökset näkyisivät konkreettisesti taustaryhmien työssä (3). Heidän mielestään ohjelmityön yhtenä tavoitteena tulisi olla intressiryhmien välisen yhteistyön parantaminen (16). Ryhmä arvosti muita merkittävästi enemmän ohjelmityötä myös oppimisen välineenä (42). Tämä ryhmä arvosti merkittävästi muita vähemmän selkeitä tavoitteita luonnonsuojelualueiden pinta-alasta (36). Myöskään tasapuolista vaikutusvaltaa Kemera-rahojen jakamisessa (7) ei arvostettu.

Pienryhmätyöskentelyn (25) pisteet ovat lähellä neutraalia, ja neutraalit väitteelle metsätalouden intressiryhmien muita suuremmasta roolista (8), mutta ne ovat kuitenkin tilastollisessa mielessä merkittäviä ja ryhmän muista ryhmistä erottavia väitteitä. Eriävien mielipiteiden kirjaamiseen ohjelmaan (39) ja monikäytön nostamiseen metsätaloudellisten tavoitteiden rinnalle (12) ryhmä suhtautui tilastollisesti merkittävästi muita negatiivisemmin. Näiden

Kuva 2. Väittämät, joista vastausten perusteella muodostetut neljä ryhmää (Käytännölliset konsensuksen hakijat, Uudistajat, Asiantuntemussuuntautuneet ja Osallistumisskeptiset) olivat pisteiden hajonnan perusteella eniten samaa mieltä, nk. konsensusväittämät. Konsensus vähenee kierretessä väittämiä myötäpäivään ylimmästä alkaen.

Kuva 3. Väittämät, joihin vastausten perusteella muodostettujen neljän ryhmän (Käytännölliset konsensuksen hakijat, Uudistajat, Asiantuntemussuuntautuneet ja Osallistumisskeptiset) suhtautuminen poikkesi pisteiden hajonnan perusteella eniten toisistaan, nk. ristiriitaväittämät. Vastausten ristiriitaisuus vähenee myötäpäivään mentäessä ylimmästä alkaen.

perusteella ryhmä arvostaa kyllä yhteistyötä muiden ryhmien kanssa, ja pyrkii konsensukseen, mutta haluaa kuitenkin pitäytyä puhtaasti metsätalouden kysymyksissä.

Ryhmä 2 ”*Uudistajat*”: Tälle ryhmälle oli muita merkittävästi tärkeämpää tuoda nimenomaan eri intressitahojen näkemystä esiin (31, liite 1). He arvostivat myös toteuttamiskelpoisia tavoitteita (23). Tämä ryhmä vastusti muita ryhmiä merkittävästi enemmän sitä, että metsätalouden intressiryhmillä olisi enemmän vaikutusvaltaa kuin muilla (8), samaten kuin sopeutumista enemmistön päätökseen (21). Metsäalan asiantuntijoiden muita merkittävämpään rooliin tämä ryhmä suhtautui myös muita tilastollisesti merkittävästi negatiivisemmin (41). Tasapuoliseen vaikutusvalttaan Kemera-rahojen jaossa (7) hekin suhtautuivat negatiivisesti, mutta kuitenkin tilastollisesti merkittävästi muita ryhmiä vähemmän.

Tämä ryhmä myös muista poiketen halusi tuoda uusia näkemyksiä suunnitteluun (28). Näiden perusteella ryhmä haluaa, että AMO:t ottavat entistä tasapuolisemmin huomioon myös muiden kuin metsäalan perinteisten vaikuttajien roolin, ja avaavat prosessia uusille näkemyksille. Toisaalta edes tämä ryhmä ei pitänyt erityisen tarpeellisenä tai mahdollisena muiden vaikutusvaltaa Kemera-rahojen jaossa – ajatus lienee heillekin liian radikaali (ks. myös Leskinen 2007).

Ryhmä 3 ”*Asiantuntemussuuntautuneet*”: Tämä ryhmä piti muita merkittävästi tärkeämpänä, että kaikilla on yhtäläinen mahdollisuus ilmaista mielipiteensä metsäneuvoston kokouksissa (1, liite 1). He poikkesivat edellisistä ryhmistä myös siinä, että metsätalouden kannalta tärkeimmillä intressiryhmillä tulisi olla enemmän vaikutusvaltaa kuin muilla (8). Tämä ryhmä arvosti myös muita enemmän tieteellistä tietoa käytettäväksi ohjelmatyössä (9). He eivät pitäneet arvossa tasapuolista vaikutusvaltaa Kemera-rahojen jaossa (7) tai toistuvien keskustelutilaisuuksien järjestämistä (27). He suhtautuivat muita merkittävästi penseämmin pienryhmätyöskentelyyn (25).

Tilastollisesti he erosivat muista ryhmistä myös siinä, että kaipasivat riittävästi aikaa informaation tutustumiseen (5), mutta eivät pitäneet julkista tiedottamista tärkeänä (32). Väitteiden perusteella ryhmä painotti avointa keskustelua prosessiin osallistujien kesken, mutta silti tietoa ja (metsäalan) asian-

tuntemusta painotettiin erityisesti. Arvokeskustelu tai tasapuolinen vallan jako ei ollut tälle ryhmälle kovin tärkeää, vaan ilmeisesti tässä ryhmässä AMO haluttaisiin antaa asiantuntijoiden tehtäväksi.

Ryhmä 4 ”*Osallistumis skeptiset*”: Tämä ryhmä piti tärkeimpänä, että metsätalouden kannalta tärkeimmillä intressiryhmillä on muita enemmän päätösvaltaa (8, liite 1). Myös tavoitteiden toteuttamiskelpoisuutta (23) ja eri tahojen asiantuntemuksen tuomista suunnitteluun (19) pidettiin arvossa. Tälle ryhmälle kaikkein vähiten tärkeää oli yksittäisten kansalaisten osallistaminen suunnitteluprosessiin (35). He olivat myös muita merkittävästi vahvemmin sitä vastaan, että järjestäytymättömien intressitahojen tukeminen (33) on tärkeää. Myöskään tasapuolinen vaikutusvalta Kemera-rahoissa (7) ei ole tälle ryhmälle tärkeää.

Tilastollisesti merkittävästi muita enemmän ryhmä painotti osallistamisen kustannustehokkuutta ja halusi vähentää siihen kulutettua aikaa (29, 30, 24). He eivät muista poiketen myöskään pitäneet tärkeänä, että osallistaminen vaikuttaisi päätöksiin (20), eivätkä nähneet osallistamisella arvoa sosiaalisen kestävyuden muodossa (6). Ryhmä ei siis pitänyt ylipäätään osallistamista tai prosessin tasapuolisuutta tärkeänä, vaan painotti enemmän prosessin tehokasta läpikäymistä. Tämä ryhmä edellisen tavoin arvostaa metsäalan asiantuntemusta ja sen roolia, mutta toisin kuin edellinen, ei pidä avointa keskusteluakaan erityisen tärkeänä.

Kaikista 50 vastaajasta 40 voitiin sijoittaa yksiselitteisesti johonkin neljästä ryhmästä. Ympäristöhallinnon, ympäristöjärjestöjen ja muiden järjestöjen kaikki edustajat kuuluivat selkeästi johonkin ryhmään, kaikkien muiden organisaatioryhmien edustajia oli edellä mainittujen kymmenen ryhmään sijoittumattoman joukossa (taulukko 2). Tarkastelun kolmen metsäkeskuksen välillä ei havaittu eroja ryhmiin sijoittumisessa. Teollisuuden edustajista viisi kuudesta sijoittui osallistumis skeptisiin. Ympäristöhallinnon kaikki kolme edustajaa sijoittuivat uudistajaryhmään. Metsäkeskusten sekä metsänomistajien edustajat olivat jakautuneet melko tasaisesti kaikkiin neljään ryhmään kuten muiden järjestöjenkin edustajat. Konsensuksen hakijoiden ryhmään sijoittui neljä kuudesta ammatillisten edunvalvontatahojen edustajasta, ja kolme neljästä hallinto-organisaatioiden edustajista.

Taulukko 2. Ryhmiin sijoitetut vastaajat taustaorganisaatioittain.

Organisaatio	Käytännölliset konsensuksen hakijat	Uudistajat	Asiantuntemussuuntautuneet	Osallistumisskeptiset	Luokittelemattomat	Yhteensä
Metsäkeskus	2	2	2	1	2	9
Metsänomistajat	3	2	2	2	2	11
Teollisuus	1	0	0	5	2	8
Ympäristöhallinto	0	3	0	0	0	3
Koulutus ja tutkimus	0	0	0	0	1	1
Hallinto-organisaatiot	3	0	1	0	1	5
Ympäristöjärjestöt	0	1	1	0	1	3
Muut järjestöt	1	1	0	1	0	3
Ammatillinen edunvalvonta	4	1	1	0	2	8
Yhteensä	14	10	7	9	10	50

Ryhmiin luokittelemattomista kolme latautui melko vahvasti (korrelaatio yli 0.3) kaikkiin muihin paitsi uudistajien ryhmään, kaksi kaikkiin muihin paitsi osallistumisskeptisten ryhmään. Lopuistakin neljä latautui sekä konsensushakijaryhmään että johonkin kolmesta muusta ryhmästä. Yksi luokittelemattomista latautui vahvan positiivisesti uudistajiin, ja vahvan negatiivisesti osallistumisskeptisiin.

4 Tulosten tarkastelu

Tässä tutkimuksessa löydettiin neljä toisistaan poikkeavaa ryhmää suhtautumisessa alueellisten metsäohjelmien osallistamisprosessiin: käytännölliset konsensuksen hakijat, uudistajat, asiantuntemussuuntautuneet sekä osallistumisskeptiset. Ryhmien arvostuksista voidaan todeta, että yhteistyön parantaminen ja eri tahojen asiantuntemuksen tuominen suunnitteluun olivat teemoja, joista kaikki neljä ryhmää pitivät arvossa (kuva 2), mutta esimerkiksi tasapuolinen valta päätöksenteossa ja muiden kuin metsätalouden tavoitteiden käsittely jakoivat mielipiteitä (kuva 3).

Kunkin tarkastellun väitteen taustalla oli näkökulmia, joita tutkijat usein pitävät osallistamisen tavoitteena. Esimerkiksi Loikkanen (1995) on koonnut kirjallisuudesta osallistamisen kriteereitä, joita olivat muun muassa prosessin avoimuus ja oikeudenmukaisuus. Lähinnä tätä tutkijoiden näkemystä oli ryhmä käytännölliset konsensuksen hakijat. Sen

sijaan etenkin osallistamisskeptisten ryhmä poikkeaa melkoisesti ”virallisesta” osallistamisnäemyksestä.

Löydetty näkökulmat poikkeavat jonkin verran aiemmin löydettyistä (Webler ym. 2001 ja Kangas ym. 2007). Esimerkiksi Metsähallituksen luonnonvarasuunnittelun erään yhteistyöryhmän jäsenistä yksi ryhmä kuudesta löydetystä painotti osallistamisen itseisarvoa (Kangas ym. 2007), kun taas tässä tutkimuksessa mikään ryhmä ei suoranaisesti painottanut itse osallistamisprosessia, ja yksi ryhmä suhtautui siihen suorastaan skeptisesti. Ongelmana voi olla osallistumisväsymys moniin prosesseihin osallistuneille tai turhautuneisuus saavutusten vähäisyyteen. Konsensushakuisia ryhmiä on löytynyt myös aiemmista tutkimuksista. Weblerin ym. (2001) viidestä ryhmästä yksi painotti konsensusta. Tähän ryhmään kuuluvat erityisesti ne, jotka itse järjestävät osallistamista, kuten tässäkin tutkimuksessa.

Weblerin ym. (2001) tutkimuksessa tapaus koski metsäsuunnittelua. Myös vastaajien taustaryhmät (teollisuus, ympäristö, koulutus, virkistys) vastasivat hyvin tämän tutkimuksen organisaatioita, ja vastaavasti kuin tässä tutkimuksessa yksi ryhmä koostui lähinnä ympäristöpuolen ihmisistä. Muut ryhmät heidän tutkimuksessaan hajosivat organisaatioiden välillä, eikä esimerkiksi teollisuus muodostanut omaa ryhmää kuten tässä.

Webler ja Tuler (2001) havaitsivat, että vesien suunnittelun tapauksessa kahdelle ryhmälle neljästä keskustelu ja rakentava dialogi olivat hyvin tärkeitä, mutta tässä tapauksessa vain asiantuntemus-

orientoitunut ryhmä piti erityisen tärkeänä, että kaikki saavat ilmaista mielipiteensä, eikä mikään ryhmä pitänyt toistuvia keskustelutilaisuuksia sinänsä kovin tärkeinä. Uudistajaryhmäkin painotti lähinnä oman intressiryhmän näkemysten tuomista mukaan prosessiin. Weblerin ja Tulerin (2001) ryhmittelyssä yksi ryhmä painotti erityisesti tieteellisen tiedon merkitystä, kuten tässäkin tapauksessa. Tässä tutkimuksessa sen sijaan yksikään ryhmä ei erityisesti painottanut paikallisen tietämyksen tuomista prosessiin (10), mitä taas Weblerin ja Tulerin (2001) tutkimuksessa kaksikin ryhmää piti erittäin tärkeänä. Ero juontunee AMO:n roolista politiikka-prosessina.

Webler ym. (2001) havaitsi, että yhdelle ryhmälle erityisesti johtajuus ja sen määrittäminen oli erityisen tärkeä, toiselle taas sidosryhmien tasapuolinen kohtelu. Kolmannelle ryhmälle prosessi oli onnistunut lähinnä silloin, jos oma mielipide oli saatu läpi. Tässä tutkimuksessa painotukset eri intressiryhmien vaikutusvallan välillä nousi keskeisemmäksi teemaksi kuin tasapuolisuus tai se miten AMO:sta päätetään ja kuka lopulliset päätökset tekee. Oman taustaryhmän vaikutukset silti näkyvät. Metsäohjelmien laadintaan osallistuvien tahojen jakautuminen metsäammattilaisiin ja ympäristöhallinnon sekä -järjestöjen edustajiin kävi melko selväksi varsinkin uudistajaryhmän ja osallistamisskeptisten vastauksia verrattaessa. Vaikutusvallan jako ympäristö- ja metsäihmisten välillä lieneekin koko laadintaprosessin yksi suurista kiistakohdista.

Erilaiset painotukset riippuvat myös vastaajien aikaisemmista osallistumiskokemuksista suunnitelmien laadintaan (esim. Webler ym. 2001). Tässä tutkimuksessa ei ollut mahdollisuutta selvittää vastaajien aikaisempaa kokemusta alueellisten metsäohjelmien laadinnasta, koska vastaajat identifioitiin ainoastaan taustaorganisaationsa perusteella. Tavoitteena oli turvata vastausten luottamuksellisuus ja siten varmistaa mahdollisimman totuudenmukaiset vastaukset. Tieto aikaisemmasta kokemuksesta olisi kuitenkin voinut tuoda lisäinformaatiota tulosten tulkintaan. Myös vastaajien roolit taustaorganisaatioissa olisi saattanut tuoda vastaajien motiiveja paremmin esille. Voisi kuvitella, että samassa organisaatiossa, mutta eri asemassa toimivien henkilöiden vastaukset eroavat toisistaan. Näin siksi, että kukin henkilö vastaa kyselyyn kaikesta huolimatta yksi-

lönä ja silloin voisi kuvitella aseman vaikuttavan organisaatiota enemmän.

Yksittäisten kansalaisten osallistamista ei mikään ryhmä pitänyt tärkeänä. Tämä johtuu todennäköisesti siitä, että aikaisempien ohjelmakerrosten aikana järjestetyistä kansalaisykselyistä ei ole tullut kovin paljon vastauksia. Tämä tuli esiin esimerkiksi Pohjois-Pohjanmaan metsäneuvoston kokouksessa. Pykäläinen ja Rantala (1997) totesivat myös, että ainakaan heidän käyttämällään kyselylomakkeella ei saatu hankittua päätöstukea strategiseen suunnitteluun, vaan tulokset jäivät metsästrategiaa ajatellen melko yleiselle tasolle. Kuitenkin esimerkiksi Keski-Suomen metsäneuvoston kokouksessa kävi ilmi, että Keski-Suomen Liitosta haluttiin edustaja sen takia, että hän voisi olla tavallisten kansalaisten puolestapuhujana ohjelmaprosessissa työnsä ja taustansa perusteella, vaikkei yksittäisten kansalaisten mielipiteiden selvittämistä pidetty kovin mielekkäänä.

Ohjelmaan sitoutumista kaipasivat erityisesti käytännölliset konsensuksen hakijat. Muutkin ryhmät suhtautuivat tähän positiivisesti, joskin uudistajaryhmän suhtautuminen oli lähellä neutraalia eivätkä he halunneet toisaalta sitoutua enemmistön päätöksiin. Kaikkien kannalta hyväksyttäviä ratkaisuja ei pidetty tärkeänä yhdessäkään ryhmässä. Toisaalta taas sekä uudistajaryhmä että osallistamisskeptisten ryhmä piti erityisen tärkeänä toteuttamiskelpoisia tavoitteita – tavoitteiden realistinen asettelu voisi siis parantaa myös sitoutumista. Yhteisymmärrys hakuun suunnitteesta ei ollut yhdellekään ryhmälle kovin tärkeää, vaikka se on itse AMO-prosessissa varsin keskeinen asia.

Aineiston keruun yhteydessä kysyttiin vastaajien mielipiteitä käytetystä menetelmästä. Menetelmää pidettiin mielenkiintoisena, mutta se sai myös melko paljon kritiikkiä. Suurinta kritiikkiä aiheuttivat itse väittämät, joita pidettiin yleisesti ”liian hyvinä ja kauniina”, koska menetelmä pakotti antamaan miinus-merkkisiä pisteitä sellaisillekin väitteille, joista olisi ollut jossain määrin samaa mieltä. Toisaalta palautetta tuli myös siitä, että näin joutui tekemään punnittuja ratkaisuja ja väittämien keskinäisiä suhteita piti miettiä tarkemmin. Tämä koettiin hyvänä asiana, koska menetelmä pakotti ottamaan kantaa kaikkiin väittämiin. Tätä seikkaa korostavat myös menetelmän kehittäjät: vaikka vastaaja olisi kaik-

kien väitteiden kanssa samaa mieltä, on silti mahdollista valita ne, joista on eniten tai vähiten samaa mieltä (Barry ja Proops 1999).

Väitteistä pyrittiin saamaan mahdollisimman selkeitä ja yksiselitteisiä, mutta kaikesta huolimatta niihin jäi tulkinnanvaraisuutta. Esimerkki väitteiden tulkinnanvaraisuudesta liittyy siihen, että käytännöllisten konsensuksen hakijoiden ryhmä ei arvostanut selkeitä tavoitteita suojelualueiden pinta-alasta (36). Tämä voisi tarkoittaa esimerkiksi sitä, etteivät he ole kiinnostuneita luonnonsuojelusta tai sitä että hehtaaritavoitteet eivät ole heidän mielestään oikea tapa edetä asiassa. Voi myös olla, että aihe on tullen arka ja herättää voimakkaita tunteita. Koska ryhmä ei arvostanut myöskään monikäytön tavoitteita (12), luultavasti tulkintaongelma ei koske suoranaisesti suojelutavoitteen määrittelyä (hehtaarit versus jokin muu tavoite), vaan nimenomaan asiasta keskustelemista ylipäätään. Tätä tulkintaa tuki myös kyselyn jälkeen käyty keskustelu.

Vaikka väitteiden tulkinnanvaraisuutta voidaan pitää ongelmallisena, menetelmän kehittäjien mukaan väitteiden tulkinta muodostuu nimenomaan väitteiden kontekstista eli keskinäisistä arvostuseroista eikä irrallisten väitteiden pisteytyksistä. Tällöin väitteiden tulkinta muodostuu nimenomaan ryhmien subjektiivisista näkemyksistä (McKeown ja Thomas 1988). Menetelmän heikkoutena voidaan pitää myös subjektiivisuutta faktoroinnista saatavien ryhmien määrän valinnassa ja tulkinnassa, onnistunut tulkinta korostaakin laadullisen tutkimuksen osamista (McKeown ja Thomas 1988).

Koska Q-menetelmän tarkoituksena on nimenomaan selvittää vastaajien joukossa olevia näkemyksiä eikä vastaajien keskimääräistä mielipidettä, on vastaajajoukko tässä tapauksessa riittävän kokoinen. Tyypillisesti vastaajien määrä vaihtelee 20–70 välillä (ks. myös McKeown ja Thomas 1988). Vaikka tuloksia ei ole Q-menetelmää käytettäessä tarkoitukseen yleistää suuremmalle joukolle, voisi olla mielenkiintoista tehdä vastaava kysely kaikille 13 metsäneuvostolle ja tutkia löytyykö mahdollisesti muita, nyt havaitsematta jääneitä näkökulmia.

5 Päätelmät

Vaikka tulokset eivät olekaan yleistettäviä metsä- tai luonnonvarojen suunnittelu ja ohjelmajärjestelyihin yleisesti ilman ongelmia, antavat ne suuntaviivoja ja luovat pohjaa alueellisten metsäohjelmien tukiryhmän tulevalle työlle. Tulokset kertovat, mitä alueellisiin metsäohjelmajärjestelyihin osallistuvat tahot pitävät tärkeinä. On ilmeistä, että metsäalan ja muiden intressiryhmien vallanjako ja ohjelman tavoitteenasettelun määrittäminen on yksi keskeinen ongelma.

On mahdollista joko avata prosessia siten, että muut käyttömuodot tulevat entistä keskeisemmin mukaan, tai rajata nämä kysymykset pois AMO:ssa käsiteltävistä asioista, muihin maakunnallisiin ohjelmiin. Ensimmäinen vaihtoehto voi aiheuttaa ristiriitoja niiden taholta, jotka korostavat metsätalouden näkökulmaa. Jälkimmäisessä tapauksessa alueellinen metsäohjelma olisi puhtaasti perinteisen metsätalouden ohjelma, ei eri käyttömuotojen yhteensovittamisen ohjelma. Kolmas välittävä linjaus voisi olla sellainen, että AMO:ssa haetaan maakunnan strategista linjausta varsin rajatusti metsien käsittelyn suhteen, ja tarkastellaan muiden käyttömuotojen tavoitteita ja odotuksia metsien käsittelylle. Ei siis uhrata aikaa vaikkapa ennakoimalla maakunnan luontomatkailuyrittäjien liikevaihdon kehitystä vaan keskitytään selvittämään, miten metsiä pitäisi luontomatkailun ydinalueilla käsitellä. Tulevaisuudessa täytyykin tehdä selkeä päätös siitä, mitä asioita ohjelmajärjestelyssä käsitellään, ja mikä eri ryhmien rooli on. Kaikkien ei tarvitse osallistua kaikkeen.

Vastaajista vain harva kaipaa suuren yleisön panosta AMO-työhön. Metsäkeskukset voisivat säästää aikaa jättämällä vähemmälle ponnistelut kansalaismielipiteen kartoittamiseksi. Tämä – sinänsä tärkeä – tehtävä voitaisiin delegoida vaikkapa tutkimusorganisaatioille, jotka tekisivät määrääjain ”metsäbarometrin,” jonka alueelliset tulokset olisivat metsäneuvostojen käytössä ohjelmajärjestely alkaessa. Myös sosiaalisten vaikutusten arviointia voitaisiin tehdä tarpeen mukaan esimerkiksi metsäteollisuudesta ja -taloudesta riippuvaisten paikkakuntien kehityksestä (Leskinen ym. 2008).

Tutkimukseen vastanneet metsäneuvostojen jäsenet ovat varsin yksimielisiä muun muassa siitä, että eri sidosryhmien olisi hyvä sitoutua ohjelmaan.

Mihin tahansa ei silti olla valmiita sitoutumaan, vaan tavoitteiden tulee olla realistisia. Jatkossa metsäohjelmatyössä tulisi pohtia erilaisia keinoja ohjelman tavoitteiden vyöryttämiseksi lähemmäs toimenpidesuoraa, esimerkiksi hanketyön avulla (Leskinen ym. 2006).

Koska osallistumisen ajanmenekki näyttää aiheuttavan turhautumista ja ongelmia, on prosessin ajankäyttöä ja tehokkuutta myös syytä parantaa tulevia prosesseja ajatellen. Tähän voitaisiin päästä systemaattisesti johdetulla ja nykyaikaisia päätöstukimenetelmiä soveltavalla prosessilla. Toinen mahdollisuus olisi keventää osallistamismenettelyä siten, että metsäkeskus päivittää suurimman osan ohjelmasta ”virkatyönä”, jonka esittelee metsäneuvostolle. Tämän lisäksi sidosryhmien kanssa keskityttäisiin johonkin teemaan, josta pyrittäisiin tuottamaan yhteistoiminnallisesti ja kokonaisvaltaisesti uutta tietoa, ideoita ja aloitteita.

Toisaalta raskaankin prosessin hyväksyttävyyttä lisäisi, jos tuloksena olisi kehittämisohjelma, jota osalliset pitäisivät tavoittelemisen ja sitoutumisen arvoisena. Se taas tarkoittaa, että prosessia ei pyrittäisi keventämään, vaan sen mielekkyyttä parantamaan. Mielekkyyttä voitaisiin parantaa sillä, että sekä ohjelmien sisältöä että itse ohjelmajärjestystä eriytettäisiin alueellisesti, ja osallistujilla olisi enemmän vaikutusmahdollisuuksia lopputulokseen. Tutkimuksissa on havaittu, että intensiivisellä osallistamisella on saatu parannettua päätösten laatua sekä niiden innovatiivisuuden että kustannustehokkuuden suhteen (esim. Beierle 2002).

Kiitokset

Tämä tutkimus on valmistunut maa- ja metsätalousministeriön rahoittamassa hankkeessa ”Alueellinen metsäohjelma hyväksyttävänä ja vaikuttavana prosessina (HyVAMO)”. Kiitokset mukana olleille metsäneuvostojen jäsenille sekä metsäkeskuksille.

Kirjallisuus

- Alueelliset metsäohjelmat 2006–2010, yhteenveto metsäkeskusten metsäohjelmista. 2006. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 4/2006. 45 s.
- Alueellisten metsäneuvostojen asettaminen. 2007. Maa- ja metsätalousministeriön dokumentti 4124/621/2006.
- Barry, J. & Proops, J. 1999. Seeking sustainability discourses with Q-methodology. *Ecological Economics* 28: 337–345.
- Beierle, T. 2002. The quality of stakeholder-based decisions. *Risk Analysis* 22: 739–749.
- Dennis, K.F. & Goldberg, A.P. 1996. Weight control self-efficacy types and transitions affect weight-loss outcomes in obese women. *Addictive Behaviors* 21: 130–116.
- Kangas, A. Hujala, T. & Tikkanen, J. 2007. Näkemyksiä ja näkemyseroja luonnonvarasuunnitteluun. *Metsä.fi* 5/2007.
- Keski-Suomen metsäohjelma 2006–2010. 2006. Verkoversio. 52 s. Saatavissa: http://www.metsakeskus.fi/NR/rdonlyres/9DE7ABA6-F198-4673-A151-3B42C8E7E9D5/5876/ks_amo06_11.pdf. [Viitattu 18.9.2007].
- Leskinen, L.A. 2007. Kestävyyden tulkinnat metsäkeskusten yhteistoiminnallisissa käytännöissä. Väitöskirja. *Dissertationes Forestales* 44. 62 s.
- , Peltola, T. & Åkerman, M. 2006. Puuenergia, metsätalouden toimintakentän muutos ja sosiaalinen kestävyys. *Metsätieteen aikakauskirja* (2): 293–304.
- , Laurén, K., Järvinen, S., Sairinen, R. & Leskinen, P. 2008. Sosiaalisten ja kulttuuristen vaikutusten ja kestävyden arvioiminen metsätaloudessa ja metsien monimuotoisuuden turvaamisessa. Metlan työraportteja / Working Papers of the Finnish Forest Research Institute 99. 24 s. ISBN 978-951-40-2138-1 (PDF). Saatavissa: <http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2008/mwp099.htm>.
- Loikkanen, T. 1995. Osallistava metsäsuunnittelu. *Folia Forestalia – Metsätieteen aikakauskirja* 2: 147–154.
- McKeown B. & Thomas D. 1988. *Q Methodology. Quantitative Application in Social Sciences* 66. Sage Publications. 83 s.
- Nummi, T. & Heikkilä, H. (toim.). 2006. Lounais-Suomen metsäohjelma 2006–2010. Tasopaino Oy, Kaarina. 100 s.
- PQMethod manual. Saatavissa: <http://www.lrz-muenchen.de/~schmolck/qmethod/pqmanual.htm>. [Viitattu 18.9.2007].

tu 2.4.2007].

- Pykäläinen, J. & Rantala, E. 1997. Pohjoiskarjalaisten kansalaismielipide metsien hoidon ja käytön kehittämistarpeista. Joensuun yliopiston metsätieteellisen tiedekunnan tiedonantoja 64. 23 s.
- Repo, E.-L., Pyykkönen, J. & Ruokanen, I. (toim.). 2006. Pohjois-Pohjanmaan metsäohjelma 2006–2010. Kaleva Print, Oulu. 85 s.
- Stephenson, W. 1953. The study of behavior: Q-Technique and its methodology. University of Chicago Press. 361 s.
- Tuler, S. & Webler, T. 1999. Voices from the forest: What participants expect of a public participation process. *Society and Natural Resources* 12: 437–453.
- Webler, T. & Tuler, S. 2001. Public participation in watershed management planning: views on process from people in the field. *Human Ecology Review* 8(2): 29–39.
- , Tuler, S. & Krueger, R. 2001. What is a good public participation process? Five perspectives from the public. *Environmental Management* 27(3): 435–450.

20 viitettä

Liite 1. Tutkimuksessa käytetyn Q-menetelmän mukaiset väittämät, sekä ryhmittäin kullekin väittämälle lasketut painotettujen pistekeskiarvojen Q-asteikolle skaalatut arvot. Tilastollisesti merkitsevästi ryhmän muista erottavat väitteet on merkitty tähdillä (***) $p < 0.01$, * $p < 0.5$)

No.	Väittämä	Ryhvät			
		Käytännölliset konsensuksen hakijat	Uudistajat	Asiantuntemussuuntautuneet	Osallistumis-skeptiset
1	Kaikilla intressiryhmillä tulisi olla yhtäläinen mahdollisuus ilmaista mielipiteensä metsäohjelman tavoitteista ohjelman valmistelussa	1	2	3***	0***
2	Kaiken oleellisen taustatiedon tulee olla helposti osallistujien saatavilla	2	2	1	1
3	Ohjelmaprosessin tulisi näkyä myös taustaryhmien omassa työssä eli tavoitteiden tulisi jalkautua ”maastoon”	3	1	2	2
4	Ohjelmaan tulee kirjata vain sellaisia toimenpiteitä, jotka voidaan selkeästi ”vastuuttaa” jollekin osallistujataholle	-1	0	0	0
5	Osallistujilla tulisi olla riittävästi aikaa tutustua kaikkeen ohjelman valmisteluun liittyvään informaatioon	1***	0	2***	-1
6	Ihmisten osallistaminen metsäohjelman laadintaan parantaa metsätalouden sosiaalista kestävyyttä maakunnassa	2*	0	1	-1*
7	Kaikilla osallistujilla tulisi olla yhtä paljon vaikutusvaltaa siihen, millä tavalla Kemera-rahajat jaetaan	-3	-2***	-3	-3
8	Metsätalouden kannalta tärkeimmillä intressiryhmillä tulee olla suurempi vaikutusvalta lopputulokseen kuin muilla	0***	-3***	3	3
9	Ohjelmatyössä käytetyn tiedon tulisi olla tieteellisesti perusteltua	0	-2	3***	-2
10	Paikallisten ihmisten tietämystä tulisi hyödyntää metsäohjelmaa laadittaessa	0	-1	0	-2
11	Osallistujille tulisi tehdä prosessin alussa selväksi, missä määrin he voivat vaikuttaa metsäohjelman sisältöön	-1	0	0	0
12	Osallistamisen yhtenä tavoitteena on nostaa metsien monikäyttö puuntuotannollisten tavoitteiden rinnalle	-2*	1	1	-1*
13	Erilaisista mielipiteistä tulisi keskustella avoimesti metsäneuvostojen kokouksissa	2	1	2	0***
14	Tapaamiset tulisi järjestää sellaisina aikoina ja sellaisissa paikoissa, jotka sopivat ihmisille, jotka osallistuvat prosessiin muuten kuin virkansa puolesta	-1	-2*	-1	-2
15	Osallistujien tulisi osallistua aktiivisesti kaikkiin kokouksiin riippumatta siitä, koskevatko niissä keskusteltavat asiat suoraan heitä	-2	-1***	-2	-2
16	Osallistamisen tavoitteena tulisi olla intressiryhmien välisen yhteistyön parantaminen	3	2	2	2

No.	Väittäjä	Ryhmät			
		Käytännölliset konsensuskysymykset	Uudistajat	Asiantuntemussuuntautuneet	Osallistumis-skeptiset
17	Yhteisymmärryksen löytyminen metsäohjelman tavoitteista ja toimenpide-ehdotuksista, mm. hakkuusuunnitteesta, on tärkeää.	1	1	0	0
18	Osallistamistoimenpiteillä tulisi varmistaa, että osallistajat edustavat koko taustaryhmänsä näkemyksiä ja mielipiteitä	-1	-1	0	0
19	Osallistumisen keskeinen tavoite on tuoda eri tahojen asiantuntemusta ja tietämystä ohjelmaprosessiin	3	3	2*	3
20	Osallistamisen tulisi vaikuttaa tehtäviin päätöksiin	2	1	1	-1***
21	Kaikkien metsäohjelmajärjestelyihin osallistuvien tahojen tulisi sopeutua enemmistön päätökseen	-2***	-3***	-1	-1
22	Osallistumisen yhtenä tavoitteena tulisi olla ristiriitojen väheneminen	2	2	1	1
23	Ohjelmatyössä asetettavien tavoitteiden tulisi olla toteuttamiskelpoisia	1*	3	1*	3
24	Osallistamisen aikataulun ei tulisi olla liian kireä	0	-1	-1	-2*
25	Eri osapuolten mielipiteet saataisiin parhaiten kuuluviin pienryhmätyöskentelyllä	1***	-2***	-2***	0***
26	Osallistujien tulisi sopia prosessin alussa osallistamisen tavoitteista ja käytettävistä menetelmistä	0	0	-1	1*
27	Toistuvien keskustelutilaisuuksien järjestämisen on tärkeää	-1***	0***	-3	-2
28	Osallistumisen tulee tuoda uusia näkemyksiä suunnitteluun	1	2***	-1***	1
29	Osallistamisen hyötyjen tulisi olla merkittävät ajanmenekkiinsä nähden	0	-1	-1*	1***
30	Osallistaminen ei saisi hidastaa ohjelmaprosessia	-1	-2	-2	1***
31	Osallistumisen keskeinen tavoite on tuoda intressiryhmän näkemyksiä ja tavoitteita esille	1	3***	1	2
32	Ohjelmaprosessin käynnistymisestä, etenemisestä ja sen sisällöstä tulisi tiedottaa julkisesti	0	-1	-2***	-1
33	Järjestäytymättömien intressitahojen mahdollisuuksia osallistua metsäohjelman laatimiseen tulisi tukea	-2	0***	-2	-3***
34	Osapuolten tulisi voida valita neutraali taho osallistamisprosessin vetäjäksi	-2	1*	-1	2*
35	Yksittäisten kansalaisten osallistuminen tulisi olla keskeisellä sijalla metsäohjelmaa laadittaessa	-3	-3	-3	-3
36	Ohjelmissa tulisi esittää selkeät tavoitteet luonnonsuojelun alueiden pinta-alasta	-3***	0	-1	0
37	Osallistujien ei tulisi ajaa kapeasti vain yhtä asiaa vaan pyrkiä löytämään kaikkien kannalta hyväksyttäviä ratkaisuja	0	0	0	1

No.	Väittäjä	Ryhmät			Osallistumis- skeptiset
		Käytännölliset kon- sensuksen hakijat	Uudistajat	Asiantuntemus- suuntautuneet	
38	Metsäneuvoston jäsenten tulee voida päättää siitä, mitä vaihtoehtoja ohjelmatyössä tarkastellaan	-1	-1	-2 *	-1
39	Eriävät mielipiteet tulisi kirjata selkeästi metsäohjelmaan	-2 ***	1	0	-1 ***
40	Metsäneuvoston roolin tulee olla ennen kaikkea neuvoa antava	0	-1	0	0
41	Metsäalan asiantuntijoiden roolin tulisi olla eturyhmiä merkittävämpi metsäohjelman valmistelussa	-1 ***	-2 ***	2 *	2 *
42	Hyvä metsäohjelmapirosessi edistää osallistujatahojen oppimista metsien käyttömuotojen yhteensovittamisesta	2 ***	1	1	1
43	Osallistumisen tavoitteena on parantaa sidosryhmien tietoisuutta metsien käyttöä koskevista suunnitelmista	1	2	0 ***	2